

Коментар върху откъс от Чичовци

Епилог – от *Чорбаджи Николаки възхваляваше турската сила до края*

Сам Вазов нарича повестта си “галерия от типове и нрави български в турско време”. В тази своя творба Вазов иронизира живота на “обществото” в малкото подбалканско градче, който е огледало на духа и проблемите на тяхното време. Писателят успява да надникне в психиката на един народ под робство и вярно да я предаде.

Вазов представя още от самото начало на своята творба иронично-пародийно типажите и нравите от вчерашния ден. Той показва една по-обща гледка на едно циклично общество, в което не се случва нищо ново и интерес предизвиква дребните битови елементи. Вазов рисува “чичовското” общество в църквата и в кафенето-двете главни места, където се изявява обществения живот. Много комично е показано поведението на богомолците в църквата, която трябва да е място за смиреност и молитви. Местните първенци, облечени в дълги богати кожуси, наред със службата непрекъснато одумват и най-безцеремонно злословят по адрес на един или друг, сплетничат и лицемерничат. Често се чуват упреци като: “за две пари свещ пали”, “митани до земята прави, митаните са без пари”. Чичовците са хора на думите, но не и на делата, обичат да обсъждат различни теми и така показват своята сила в словесната борба. Кафенето е най-подходящото място да се съберат всички “герои” и да обсъдят или да поспорят по някой въпрос от “голямо значение”. През цялото време се случват множество събития и всичките “важни”, но в края на творбата действието отново се развива в типичното кафене. Джаковото кафене отново е препълнено “с обикновените си посетители” и това показва цикличността на събитията, но се обсъждат нови “извънредни събития”, които не са нещо особено.

В епилога на творбата е представена отново същата картина, показана ни и в началото на творбата с цел да покаже, че нищо не се е променило у тяхното битие, всички са си същите. Отново безсмислените словесни битки между заклетите врагове, борещи се за надмощие и за постигане на нещо. Инициативата у тях не съществува, само голи думи. Разправията между Копринарката и Селямсъзът не е основното в повестта. Тя е само един смешен, типичен и ярък пример за духа и отношението на хората в онази епоха и на тяхната социална среда. Главното в творбата е общата картина, която чрез множество герои, епизоди и сблъсъци пресъздава типовете и нравите на “чичовското” общество. Главен герой са “чичовците”, взети вкупом като колективно явление.

Сюжетното действие не зависи от Селямсъзът и Копринарката, Хаджи Смион и Иванчо Йотата, Мирончо, Мичо Байзадето, господин Фратю, но без всеки един картината не би била пълна.

Вазов непрекъснато осмива героите си и причината за това е че те не са активни, а пасивни. Чичовците са типичен пример за бездействие, те говорят много, но никога не предприемат никакви действия, никога не вземат радикални решения, винаги премислят какво ще кажат, за да не се достигне до сериозен конфликт, който може да навреди на някого. Типичен пример за тази примиреност е Хаджи Смион при разговора си с Ненчо Орешков, когато Смион се съгласява и променя мнението си постоянно и това единствено, за да избегне възможен конфликт. Безпринципни са чичовците, при споровете в кафенето “батареите” се разделят, като хората може да не подкрепят дадена идея, но да ненавиждат човек от другата страна. Само чрез словесните битки може да бъде решен спорът между двама души и единият от тях да се изтъкне, но в повечето случаи неприязъмът още повече се засилва. Пример за това са Иванчо Йотата и Хаджи Смион, които още от началото на творбата си опонират и както забелязваме нищо не се е променило и в края на творбата те са центъра на ожесточен спор, кой е по-смелият от тях двамата: “Да я цапнеш с камък и баба знай! Ами да я фанеш с ръка като мене, де смейш”. С този спор те опитват да се докажат, но всъщност и двамата са толкова страхливи, че бягат в планината без да има никаква причина и без да са извършили нищо патриотично или героично. Техните премеждия се превръщат в най-важните събития, които “развълнуваха целия град”.

Друг метод, който е много важен и значим за цялата творба и създаването на “важни” събития е хиперболизирането, което може да се намери в цялото произведение, защото то е основата за създаването на произведението. Обикновени случки, които се преувеличават и придобиват някаква важност са простите битови взаимоотношения между хората. Отново Бяла черква е “разтърсена” от поредното исторически важно събитие като свадата между Селямсъзът и Копринарката. Тази свада се обсъжда постоянно, защото е единственото събитие, което се е случило в градчето наскоро. Хората живо се интересуват от нея и дори отиват да помагат за решаването на този толкова важен проблем. Преувеличаването на събитията им позволява да се чувстват значими и полезни, но истината е, че те не вършат нищо съзидателно.

В края на творбата чичовците “бистрят” отново същите типични теми: политиката, “въсточния въпрос” на Миронча, философията и филологията. Тези въпроси за тях са неизчерпаеми. С насмешка Вазов говори за тези полуграмотни хора, които показват негативната страна на предосвободенския живот, но също има и носталгия, защото след освобождението същото бездействие цари и това е показано в едно друго негово произведение – “Немили-недраги”. Вазов критикува и осмива обществото на чичовците

постоянно, но никога не изпада в гневна сатира, защото изтъкваните отрицателни качества се дължат до голяма степен на изостаналостта в живота, на времето, в което живеят.

Повестта “Чичовци” рисува правдива картина на предосвобожденската епоха. Тя възбужда неудържим смях и привлича с пъстрата и комична галерия от типове и епизоди. Епилогът потвърждава идеята на автора и показва, че чичовците не се променят през цялата творба. Също така и те обръщат внимание на маловажните неща, обсъждат ги обстойно и ги преувеличават значително с цел да им придадат някаква действеност, която всъщност не съществува при тях. Това Вазово произведение е “живо изображение на една минала действителност, с която сме свързани – действителността на нашите предци.